

Јована Д. Бојовић Манић

Институт за српску културу Приштина / Лепосавић

Међународни центар за православне студије, Ниш – Србија

e-mail: jovanab89@yahoo.com

ДОПРИНОС СРПСКОЈ И ЕВРОПСКОЈ МЕДИЕВИСТИЦИ (О ИЗДАВАЧКОЈ И НАУЧНОЈ ДЕЛАТНОСТИ ЦЕНТРА ЗА ЦРКВЕНЕ СТУДИЈЕ, ПОВОДОМ ПЕТНАЕСТОГОДИШЊИЦЕ РАДА)

Апстракт: У раду ћемо представити рад Центра за црквене студије и указати на значај какав је имао у протеклих петнаест година у научном и културном животу града у коме постоји, али и на његове шире међународне резултате. Пре свега, пажња ће бити усмерена на издавачку и научну делатност ове институције. Указаћемо на то да рад Центар за црквене студије представља вредан допринос српској и европској медијевистици, али и вредан прилог издавачкој делатности на нашим просторима.

Кључне речи: Центар за црквене студије, издаваштво, научна делатност, монографије, библиографије, часопис Црквене студије.

У Србији, до одређеног тренутка, нису постојале институције које би свој рад усмериле конкретно на црквене студије. Стварање једне такве институције подразумевало је почетак дугог и мукотрпног рада научника и истраживача усмереног на поља историје, културе и уметности, која су блиска цркви. Група научника, која је сматрала да црквене студије изискују постојање специјализованог научно-истраживачког центра, оформила је Центар за црквене студије у Нишу, и не слутећи тада какав ће научни, национални и духовни значај имати у будућности.

Центар за црквене студије основан је 2001. године у Нишу са благословом тадашњег Епископа нишког Иринеја. На идеју о стварању једне овакве научне институције дошао је проф. др Драгиша Бојовић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу, окупивши значајан број доктора и магистара наука који се баве научним проучавањем православне духовности. Они су тада јасно дефинисали задатке и циљеве и већ петнаест година се труде и професионално раде на остваривању истих. Центар за црквене студије има мултидисциплинарни карактер и бави се истраживањима следећих области: 1) историја Српске православне цркве, 2) историја ликовне црквене уметности, 3) историја црквене књижевности, 4) теологија и философија Светих отаца, 5) византијска естетика, 6) однос византијске и српске црквене културе, 7) међусобни односи националних православних култура и сл. Чланови Центра раде на остваривању следећих задатака: 1) научно истраживање црквене историје, културе и уметности, 2) презентација резултата истраживања (издавачка делатност, промоције, трибине и слично), 3) организовање научних скупова, 4) издавање гласила – часописа Центра (*Црквене студије*), 5) афирмација црквених студија и црквеног стваралаштва, 6) формирање библиотеке и научно-документационог центра, 7) развој научног подмлатка.

У раду ћемо представити ангажовање Центра за црквене студије и указати на значај какав је имао у протеклих петнаест година у научном и културном животу града у коме постоји, али и на његове шире међународне резултате. Пре свега, пажња ће бити усмерена на издавачку и научну делатност ове институције.

Центар за црквене студије у претходном периоду организовао је, самостално или са другим институцијама, девет научних скупова. Ради се о следећим научним скуповима: *Владета Јеротић – делом у времену, Грчка и српска црква кроз векове, Манастир Бањска и доба краља Милутина, Свети Никита из Ремезијане, Солун и Ниш, Стефан Немања и Топлица, Православна теологија и култура, Историја и значај Призренске богословије, Свети цар Константин и хришћанство*. Сви научни скупови су међународног значаја и са већине је објављен зборник радова. Од посебне важности је последњи међународни научни скуп *Свети цар Константин и хришћанство*, одржан 31. маја – 2. јуна 2013. године. У граду Нишу, месту где се цар Константин родио, одржан је највећи и, можемо рећи, најзначајнији научни скуп у част обележавања 1700 година Миланског едикта. Припреме за скуп трајале су више од три године. Резултат таквог озбиљног приступа било је учешће преко 150 научника из свих крајева света: Бостон, Бејлор, Милано, Краков, Јерусалим, Венеција, Париз, Москва, Кардиф, Фиренца, Санкт-Петербург, Велико Трново, Бризбејн, Кембриџ, Рим, Тбилиси, Загреб, Лублин, Оксфорд, Смоленск, Нотингем, Анкара, Будимпешта, Чикаго, Скопље, Познањ, Њујорк, Амстердам, Архус, Осло, Канзас, Единбург, Триер, Богота, Варшава, Лођ, Принстон, Грац, Крит, Дарм, Атина, Београд, Ниш... Суорганизатори скупа биле су угледне институције: Центар за византијско-словенске студије *Иван Дујчев*, Софија; Институт за национална и верска питања, Солун; Институт за хришћанске православне студије Универзитета у Кембриџу; Филозофски факултет у Нишу; Одељење за историју Филозофског факултета у Београду.

О великом значају скупа говоре и два тома зборника¹ која су одштампана након одржавања, а састоје се од 1260 страна. Објављено је, дакле, 94 реферата, а преостали су објављени у десетом броју годишњака Центра за црквене студије, који је био посвећен овом јубилеју. Радови доносе нова сазнања у домену студија која се баве овом тематиком. Три тематске области које су доминирале јесу: Константин Велики и његово време, Константин и хришћанство и Константин и његово дело у хришћанском свету до краја средњег века².

Центар за црквене студије објављује и часопис *Црквене студије*, најбољи часопис тог профила у земљи и један од најзначајнијих у свету. То је референтни часопис категоризован у Министарству просвете и науке (М24), а налази се и на листи категоризованих часописа Универзитета у Београду. До сада је изашло тринаест бројева. Редакцију часописа чине стручњаци из региона, као и угледни научници из других земаља – академик Анатолиј Турилов (Москва), др Жан Клод Ларше (Стразбур), академик Витоми Митевски (Скопље), др Иван Христов (Софија), др Ростислав Станков (Софија), др Александар Наумов (Венеција), др Олга Лосева (Москва), др Бранислав Тодић (Београд), др Борис Брајовић (Никшић), др Кирил Максимович (Москва), др Слађана Ристић Горгиев (Ниш), др Владимир Цветковић (Ниш), др Георги Каприев (Софија), др Сениша Мишић (Београд), др Бранко Горгиев (Ниш), др Панос Софоулис (Атина), др Дарко Крстић (Ниш – секретар), др Ангелики Деликари (Солун – међународни секретар) и др Драгиша Бојовић. За уређивање часописа проф. др Драгиша

---

1 Јухас-Георгиевска 2013, 349–364.

2 Исто, 349.

Бојовић је добио угледну награду *Константин Острошки* у Пољској, за „труд у делању на њиви духовне културе светог православља“.

Издавачка делатност Центра за црквене студије, до овог тренутка, састоји се из следећих издања:

А) монографије

1. Жан Клод Ларше, *Пут, истина, живот: огледи из православне духовности и теологије*, Ниш: Центар за црквене студије; Београд: Ars Libri, 2003.

2. Жан Клод Ларше, *Теологија болести*, Ниш: Центар за црквене студије; Београд: Ars Libri, 2006.

3. Жан Клод Ларше, *Иконограф и уметник*, Ниш: Центар за црквене студије; Београд: Ars Libri, 2011.

4. Жан Клод Ларше, *Патријарх Павле: светитељ наших дана*, Београд: Службени гласник; Ниш: Центар за црквене студије, 2016.

5. Драгиша Бојовић, *Свети Јеферем Сирин и српска црквена књижевност*, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет, 2003.

6. Драгиша Бојовић, *Српска есхатолошка књижевност*, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет, 2004.

7. Драгиша Бојовић, *Трпеза премудрости*, Београд: Друштво Рашка школа; Ниш: Центар за црквене студије, 2009.

8. Драгиша Бојовић, *Манастири у Старом Колашину*, Ниш: Центар за црквене студије, 2010.

9. Василије Марковић, *Православно монаштво и манастири у средњовековној Србији*, Ниш: Центар за црквене студије; Београд: Ars Libri; Бања Лука: Бесједа, 2002.

10. Ренато д'Антига, *Византијска Венеција*, Ниш: Центар за црквене студије, 2008.

11. Димитрије З. Плећевић, *Свети великомученик Прокопије, заштитник града Ниша*, Ниш: Центар за црквене студије, 2008.

12. Слађана Ристић Горгиев, *Логос и бесмртност*, Ниш: Центар за црквене студије, 2007.

13. Милентије Ђорђевић, *Беседништво код Срба*, Ниш: Центар за црквене студије, 2007.

14. Александар Наумов, *Старо и ново. Студије о књижевности православних Словена*, Ниш: Центар за црквене студије, 2009.

15. Владимир Цветковић, *Бог и време. Учење о времену Светог Григорија Ниског*, Ниш: Центар за црквене студије, 2013.

16. Владимир Алексић, *Живот и дело Михаила Динића*, Пожаревац: Народни музеј; Ниш: Центар за црквене студије, 2009.

17. Марија Копривица, *Попови и протопопови Српске цркве у средњем веку*, Ниш: Центар за црквене студије, Филозофски факултет, 2012.

18. Светозар Стајић, *Манастир Свети Аранђео*, Ниш: Центар за црквене студије; Сврљиг: Културни центар, 2010.

19. Мирко Станимировић, *Црква Свети Никола*, Ниш: Центар за црквене студије, 2010.

20. Вера Милосављевић, *Црква у Баношци*, Сремски Карловци: Српска православна епархија сремска; Ниш: Центар за црквене студије, 2014.

21. Срђан Б. Младеновић, *Крушевска метохија. Хиландарски посед у Хвосну*, Ниш: Центар за црквене студије, 2013.

Б) друга издања

1. Ђорђе Сп. Радојичић, Гојко Суботић, *Из прошлости манастира Светог Јована Богослова*, Ниш: Центар за црквене студије; Поганово: Манастир Свети Јован Богослов, 2002.

2. *Црква Светог Пантелејмона у Нишу*, приредио Драгиша Бојовић, Ниш: Црква светог селикомученика Пантелејмона, Центар за црквене студије, 2002.

3. *Месељослов Јерусалимског типика*, приредио Виктор Савић, Ниш: Центар за црквене студије; Сопоћани: Манастир Сопоћани, 2003.

4. *Молитве Светог Сава*, приредио Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет, 2002.

5. Митрополит Ђорђе Николајевић, *О Дубровнику и о Дубровчанима*, приредила Ирена Арсић, Београд: Ars Libri; Ниш: Центар за црквене студије, 2006.

6. *Мисли старих српских писаца и духовника о љубави*, приредио Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије, 2006.

7. Миливоје Р. Јовановић, *Свети Сава у епским народним песмама*, Ниш: Центар за црквене студије, 2004.

8. Митрополит Апостолос Папаконстандину, *Како ће поверовати у онога за кога не чуше*, Ниш: Центар за црквене студије, 2011.

9. Драгиша Бојовић, *Развијање свитка. Прилози из историје*, Ниш: Центар за црквене студије; Београд: Ars Libri, 2009.

10. Слађана Ристић Горгиев, *Поуке св. Симеона Новог Богослова*, Ниш: Центар за црквене студије, 2011.

11. *Слово љубави. Од Светог апостола Павла до Светог Николаја српског*, приредио Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије, 2007.

В) библиографије

1. Бојана Мелцер, *Манастир Хиландар*, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет; Колумбус: Архивски центар за проучавање словенског средњовековља, Државни универзитет Охаја; Београд: Задужбина Светог манастира Хиландара, 2003.

2. Бојана Мелцер, *Манастир Сопоћани*, Ниш: Центар за црквене студије; Сопоћани: Манастир Сопоћани, 2002.

3. Бојана Мелцер, *Манастир Ђурђеви ступови*, Ниш: Центар за црквене студије; Рас: Манастир Ђурђеви ступови, 2004.

4. Снежана Бојовић, *Библиографија часописа „Свети кнез Лазар“*, Ниш: Центар за црквене студије; Призрен: Рашко-призренска епархија, 2003.

5. Весна Ристић, *Исихазам у Србији*, Ниш: Центар за црквене студије, 2006.

6. Весна Ристић, Снежана Бојовић, Ирена Арсић, *Библиографија Владете Јеротића*, Београд: Ars Libri; Ниш: Центар за црквене студије; Земун: Невен, 2008.

7. Весна Црногорац, Снежана Бојовић, *Библиографија Центра за црквене студије*, Ниш: Центар за црквене студије, 2009.

Г) зборници са научних скупова

1. *Манастир Бањска и доба краља Милутина*: зборник са научног скупа одржаног 22–24. септембра 2005. године у Косовској Митровици, уредник Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет; Бањска: Манастир Бањска, 2007.

2. *Владета Јеротић – делом у времену*: зборник са научног скупа одржаног у Нишу 14. децембра 2004. године, уредник Владимир Цветковић, Ниш: Центар за црквене студије; Београд: Ars Libri; Гацин Хан: Општинска библиотека, 2005.

3. *Свети Никита из Ремезијане*: зборник са научног скупа одржаног у Белој Паланци 27. маја 2006. године, уредник Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије; Бела Паланка: Друштво пријатеља манастира Дивљана, 2007.

4. *Православна теологија и култура*: зборник са научног скупа одржаног 25. и 26. децембра 2008. у Нишу, уредник Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије, 2009.

5. *Стефан Немања и Топлица*: тематски зборник, уредник Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије, 2011.

6. *Историја и значај Призренске богословије* (поводом 140. годишњице од оснивања): зборник радова са научног скупа одржаног од 31. октобра до 1. новембра 2011. године у Нишу, приредио Славиша Недељковић, Ниш: Филозофски факултет, Призренска богословија Св. Кирила и Методија, Центар за црквене студије, 2013.

7. *Свети цар Константин и хришћанство*, 1–2: Међународни научни скуп поводом 1700. годишњице Миланског едикта 31. мај – 2. јун 2013, уредник Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије, 2013.

8. *Saint Emperor Constantine and Christianity* (зборник резимеа), 2015.

Уколико се узме у обзир овај позамашни списак издања Центра за црквене студије, представљање сваког превазишло би оквире овога рада. Пажњу ћемо стога усмерити само на нека од њих.

Исте године када је и основан (2002), Центар за црквене студије објављује књигу *Молитве Светога Саве*, коју је приредио оснивач и управник Центра, проф. др Драгиша Бојовић. Управо за ово издање, Центар за црквене студије је добио награду *Иницијал* на 39. међународном сајму књига у Нишу, за допринос науци и уметности. „Књига *Молитве Светога Саве* представља зборник молитава Светога Саве, који је аутор, Драгиша Бојовић, приредио на основу објављених књижевних дела српских средњовековних писаца – хиландарских јеромонаха и духовника – Доментијана и Теодосија.“³ Дакле, прикупљене су молитве из два Доментијанова житија, *Житија Светог Саве* и *Житија Светог Симеона*, и из Теодосијевог *Житија Светог Саве*. Тако се и сама књига састоји из две целине, а редослед молитви је хронолошки.

Свети Јефрем Сирин и српска црквена књижевност објављена 2003. године представља нешто измењену и допуњену верзију докторске дисертације Драгише Бојовића. Бојовић је утицај Светог Јефрема приказао у три рецепциона нивоа – 1. дословне позајмице, 2. парафразе јефремовских мисли и 3. прихватање јефремовског духа.⁴ Он идентификује и пореди који су све цитати из дела Јефрема Сирина присутни у делима старих српских писаца, било дословно или парафразом, као и када, где и како се срећу цитати и у којим темама и мотивима их највише има. Истраживања Д. Бојовића су изазвала велика интересовања у науци, посебно у италијанској славистици. О његовим резултатима писали су Алберто Алберти⁵ и Росана Морабито⁶.

Наташа Половина у приказу књиге Драгише Бојовића *Српска есхатолошка књижевност* (2004) наводи да она представља увид у есхатолошку проблематику и да „први пут озбиљније скреће пажњу на овај недовољно испитан аспект наше књижевности и уметности уопште“⁷. Састоји се из три дела, те се тако први део односи на есхатолошке аспекте српске књижевности до 15. века, друга целина на српску

---

3 Рочкомановић 2003, 155–160.

4 Костић Тмушић 2015, 35–41.

5 Alberti 2005, 295–299.

6 Morabito 2006, 57–64.

7 Половина 2006, 1229–1233.

књижевност 15. века, док је трећи део „посвећен радовима у чијој је основи мултидисциплинарни приступ есхатолошкој тематици“⁸.

Као резултат научно-истраживачког рада студената србистике Филозофског факултета у Нишу, на пројекту „Индекс мотива у српској црквеној књижевности“, а на предлог и под руководством свог професора др Драгише Бојовића, настала је књига *О љубави : мисли старих српских писаца и духовника*. Овај избор најлепших мисли о мотивима љубави, светлости, душе, покајања, молитве, страшног суда, живота и смрти, ексерпиран из Задругине едиције „Стара српска књижевност у 24 књиге“, објављен је у издању Центра за црквене студије 2006. године. „Овако издвојена и систематизована мотивска грађа старије српске књижевности доступна је за даља, суштинска истраживања...“⁹

У књизи *Логос и бесмртност* (Центар за црквене студије, 2007) аутор Слађана Ристић Горгиев излаже категорије логос и бесмртност у античкој грчкој и хришћанској традицији, служећи се историјско-проблемским приступом. Књига се састоји из пет поглавља – Логос као вечност, Учење о логосу код старих Египћана, Логос и бесмртност код Грка, Хришћанско схватање логоса и бесмртности. Проф. др Вера Георгиева у приказу ове књиге и поговору исте напомиње: „То што се историјски повезују религија и философија управо на примеру хришћанске философије, С. Р. Горгиев отвара могућност да аргументује своје аутентично интерпретирање логоса и бесмртности.“¹⁰

Развијање свитка. Прилози из историје назив је књиге Драгише Бојовића која је објављена почетком 2009. године, у издању Центра за црквене студије из Ниша и издавачке куће Ars Libri из Београда. Оно што је заједничко избору радова који су се нашли у овом издању јесте историјска тематика, иако су области истраживања различите (историја цркве, историја културе, историја књижевности)¹¹. Радови аутора књиге су објављивани у периоду од 1990. до 2009. године, а конкретније се односе на историју неких српских манастира и на културну историју Срба, на историјске догађаје описане у средњовековним књижевним делима, као и на употребу библијских мотива у записима о Великој сеоби Срба.

Исте године (2009) објављена је и књига *Трпеза Премудрости* Драгише Бојовића. У основи разматрања су Љубав и Премудрост, те је књига подељена у две целине – *Трпеза Премудрости* и *Од Премудрости до Љубави*. „Бојовићева *Трпеза Премудрости* враћа духовном извору чистоте живота, припремањем божанских и светачких списа. Уметничко посвећивање стално изнова доживљава се у одуховљеном стваралачком простору књижевне метафорике. Бојовић се стога враћа проучавању књижевних жанрова: житија, службе, молитве, похвале, слова, посланице, а међу њима и поджанра: првог слова љубави.“¹²

Године 2009. Центар за црквене студије објавио је књигу Александра Наумова, редовног професора и шефа Катедре за српски језик и књижевност на Универзитету у Венецији, *Старо и ново – Студије о књижевности православних Словена*. А. Наумов је завршио славистику на Јагелонском универзитету и бави се проблемима старе културе и верског живота православних Словена. Иначе је сарадник Центра за црквене студије и један од чланова редакције часописа *Црквене студије*. У његовој књизи *Старо и ново*¹³

---

8 Исто, 1233.

9 А. К. Т. 2006, 141.

10 Георгиева 2007, 218.

11 Рочкомановић 2009, 262–265.

12 Хаци Танчић 2011, 555–560.

13 Јовановић 2014, 215–222; Бојовић 2011, 552–555.

обухваћени су радови (22), које је објављивао у периоду од 1977. до 2008. године у часописима и зборницима славистичких центара, као и један рад који се први пут објављује. „Тематско поље приложених радова тиче се тема посвећених прозним и песничким жанровима негованим у кругу народа који припадају словенском православљу, затим односу стваралаца према *Библији*, као и проучавању рукописног наслеђа.“¹⁴ Драгиша Бојовић, у предговору ове књиге, указује на разноврсност тема и методолошки приступ аутора, али и „доприноси још целовитијем сагледавању и повезивању области којима се он бави“¹⁵. „Одлично познавање извора, као и достигнућа српске науке о средњовековној књижевности, потом утемељена књижевно-теоријска анализа произашла из тога, омогућили су Наумову да се уброји у значајне истраживаче српске књижевне традиције.“¹⁶

Заједно са Народним музејем у Пожаревцу, Центар за црквене студије је био издавач књиге Владимира Алексића, *Живот и дело академика Михаила Динића* (2009). Према речима Синише Мишића, ово дело има скоро пионирски значај у историји историографије, јер је аутор „успео да прикаже реално веома високо место и значај које оно има у српској историографији 20. века, посебно у медијевистици.“¹⁷

У издању Центра за црквене студије 2010. године изашла је из штампе књига Мирка Станимировића *Црква Свети Никола*. Књига се састоји из четири дела – методолошког, геосторијског, архитектонског и сликарског. Горан Јовановић у приказу напомиње да је „писац указао на вишеструки значај цркве и манастира као хришћанског храма, као историјског и националног споменика и носиоца духовне и материјалне културе“, као и то да је писац својим цртежима и скицама унео изненађујуће новине у писању научне и стручне литературе.¹⁸

Своју библиографију Центар за црквене студије објављује 2009. године. На изради *Библиографије Центра за црквене студије*¹⁹ пажљиво су радиле ауторке Весна Црногорац и Снежана Бојовић. Оне су на тај начин читаоцима приближиле и сажеле целокупну научно-издавачку делатност ове институције у периоду од 2002. до 2009. године, односно информације које су обухваћене односе се на објављене публикације и библиографске јединице чланова Центра. Самим тим начињена је и подела библиографије на два дела. Први обухвата 31 библиографску јединицу, које се односе на сама издања Центра за црквене студије, такође и библиографију чланака часописа *Црквене студије* – 155 библиографских јединица. Друга целина представља библиографију радова већине чланова Центра за црквене студије.

Свети Кнез Лазар је часопис Рашко-призренске и косовско-метохијске епархије, „истински сведок и мерило свих најважнијих догађаја у црквеном животу на Косову и Метохији и шире“²⁰. Снежана Бојовић је, поводом десетогодишњице излажења, сачинила *Библиографију часописа Свети Кнез Лазар 1993–2002*, која је као издање Центра за црквене студије објављена 2003. године. „Библиографијом је обухваћено близу 600 библиографских јединица са најзначајнијим и неопходним

---

14 Јовановић, *Исто*, 215.

15 Јовановић, *Исто*, 215.

16 Бојовић, *Исто*, 555.

17 Мишић 2010, 198–199.

18 Јовановић 2011, 69.

19 Идризовић 2010, 96–97.

20 Костић Тмушић 2004, 136.

подацима о сваком тексту, који је ваљано класификован и по библиотечким правилима одређен и нумерисан.²¹

О манастиру Сопоћани писано је много. У свим енциклопедијским и општим делоима средњовековне уметности и византијске културе, они имају угледно место. Зато је ауторка Бојана Мелцер написала *Библиографију манастира Сопоћани*. Центар за црквене студије ју је објавио 2002. године, а сама библиографија подељена је на следеће тематске целине: Извори, Путописи, Монографије, Сопоћани у општим делима о средњовековној уметности, Историја, Конзерваторско-рестаураторски радови, Архитектура, Сликарство, Археолошки налази, примењена уметност, рукописи и књиге. На истом принципу урађена је и *Библиографија манастира Ђурђеви ступови у Расу*, објављена 2004. године. Библиографије имају за циљ да подстакну будућа истраживања, као и да покажу бројност и разноврсност писаних сведочанстава.

Године 2003. Б. Мелцер је саставила и *Библиографију манастира Хиландара*. Намера аутора је била да да и свој допринос осамстогодишњици оснивања манастира „као трајни споменик збира до сада штампаних текстова о Хиландару и помоћ и основа за сва будућа истраживања о овом великом српском манастиру.“²²

Библиографија Владете Јеротића аутора Весне Ристић, Снежане Бојовић и Ирене Арсић објављена је 2008. године и рађена је по угледу на остале специјалне библиографије персоналног типа. Ова библиографија је подељена на три целине: библиографија радова књига, библиографија часописа и библиографија прилога у зборницима, преводи и друга стручна разматрања у оквиру публикација. Повод да се обједини опус академика Владете Јеротића јесте двоструки јубилеј – осамдесет година живота и тридесет година од објављивања његове прве књиге.

Исихазам у Србији: библиографија (Центар за црквене студије, Ниш, 2000) аутора Весне Ристић настала је из потребе да се исихазам у Србији обухвати као извор информација за даљи стваралачки рад културних и научних радника. Библиографске јединице ове библиографије су из области теологије, патристике, аскетизма, књижевности и историје.

У скоро петнаестогодишњем трајању, издавачка делатност Центра за црквене студије показује изванредну ауторску и тематску разуђеност, остајући у примарном домену медиавистичке литаратуре. Читав низ домаћих и страних аутора поверило је своје рукописе нишком Центру, који је, са друге стране, на том поверењу и значају понуђених дела градио реноме значајног издавача, специјализованог управо за дела која су у највећој мери везана за средњовековље. Оне ретке књиге које се, строго узевши, не односе на тај период најчешће се тематски могу сврстати у област православне духовности.

Велики број сарадника из земље и иностранства Центар за црквене студије је окупио око реномираног часописа *Црквене студије*, који је сврстан у научну категорију М24. Зборници са научних скупова представљају посебну вредност, јер третирају теме које до сада нису обрађиване у српској науци. Посебан допринос науци чине библиографије, које увек представљају значајан подстицај и помоћ научним радницима.

Можемо закључити да издања Центра за црквене студије представљају вредан допринос српској и европској медијевистици, али и вредан прилог издавачкој делатности на нашим просторима.

---

21 Костић Тмушић, *Исто*, 136.

22 Мелцер 2003.

Извори и литература

Alberti, Alberto (2005): *Recenzija na studiju Sveti Jefrem Sirin I srpska crkvena književnost*, Studi Slavistici, Firenze University Press, Firenze, 295–299.

Бојовић, Драгиша (2003): *Свети Јеферем Сирин и српска црквена књижевност*, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет.

Бојовић, Снежана (2003): *Библиографија часописа „Свети кнез Лазар“*, Ниш: Центар за црквене студије; Призрен: Рашко-призренска епархија.

Бојовић, Драгиша (2009): *Развијање свитка. Прилози из историје*, Ниш: Центар за црквене студије; Београд: Ars Libri.

Бојовић, Драгиша (2009): *Трпеза премудрости*, Београд: Друштво Рашка школа; Ниш: Центар за црквене студије.

Бојовић, Драгиша (2011): „Значајно дело о књижевности православних Словена (Александар Наумов, *Старо и ново. Студије о књижевности православних Словена*. Центар за црквене студије, Ниш, 2009)“, у: *Philologia mediana : годишњак за српску и компаративну књижевност*, год. III, бр. 3 (2011), Филозофски факултет, Ниш, 552–555.

Георгиева, Вера (2007): „Поговор“, у: Слађана Ристић Горгиев, *Логос и бесмртност*, Центар за црквене студије, Ниш, 218.

Идризовић, Ненад (2010): „Библиографија издања Центра за црквене студије. Црногорац, Весна и Снежана Бојовић, *Библиографија Центра за црквене студије*, Ниш: Центар за црквене студије, 2009“, у: *Панчевачко читалиште*: лист Градске библиотеке Панчево, год. 9, бр. 16 (мај 2010), 96–97.

Јухас-Георгиевска, Љиљана М. (2013): „Двотомни зборник посвећен цару Константину Великом и хришћанству“, у: *Годишњак*, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд, 349–364.

Јовановић, Горан (2011): „Црква свети Никола (Мирко Станимировић, Центар за црквене студије, Ниш, 2010)“, у: *Књиге и часописи*, година XII, бр. 33–34, 69.

Јовановић, Томислав (2014): „Александар Наумов, *Старо и ново. Студије о књижевности православних Словена*. Центар за црквене студије, Ниш, 2009, 207 стр.“, у: *Slovo*, sv. 64 (2014), Zagreb, 215–222.

Костић Тмушић, Александра (2004): „Драгоцена библиографија (Рашко-призренска епархија, Центар за црквене студије, Призрен, Ниш, 2003)“, у: *Православно дело. Саборник за православно словесност*, година I, бр. 1, Манастир Бањска, 136.

А. К. Т. (2006): „Књига љубави (*Мисли о љубави* / прир. Д. Бојовић / Центар за црквене студије, Ниш, 2006)“, у: *Православно дело. Саборник за православно словесност*, година III, бр. 12, Манастир Бањска, 141.

Костић Тмушић, Александра (2015): „Истраживање српске рецепције дела Светог Јефрема Сирина“, у: *Црквене студије*, година XII, бр. 12, Центар за црквене студије, Универзитет у Нишу, Центар за византијско-словенске студије, Међународни центар за православне студије, Ниш, 35–41.

Мелцер, Бојана (2002): *Манастир Сопоћани*, Ниш: Центар за црквене студије; Сопоћани: Манастир Сопоћани.

Мелцер, Бојана (2003): *Манастир Хиландар*, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет; Колумбус: Архивски центар за проучавање словенског средњовековља, Државни универзитет Охаја; Београд: Задужбина Светог манастира Хиландара.

Мелцер, Бојана (2004): *Манастир Ђурђеви ступови*, Ниш: Центар за црквене студије; Рас: Манастир Ђурђеви ступови.

Мисли старих српских писаца и духовника о љубави, приредио Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије, 2006.

Мишић, Синиша (2010): „В. Алексић, *Живот и дело академика Михаила Динића*, Народни музеј у Пожаревцу и Центар за црквене студије, Пожаревац – Ниш, 2009, 257 стр.“, у: Београдски историјски гласник, Одељење за историју, Филозофски факултет, Универзитет у Београду, Београд, 198–199.

Молитве Светога Саве, приредио Драгиша Бојовић, Ниш: Центар за црквене студије; Косовска Митровица: Филозофски факултет, 2002.

Morabito, Rosanna (2006): *Sulle tracce di un motivo pratristico nella letteratura slava ecclesiastica serba*, Studi Slavistici, Firenze University Press, Firenze, 2006, 57–64.

Наумов, Александар (2009): *Старо и ново. Студије о књижевности православних Словена*, Ниш: Центар за црквене студије.

Половина, Наташа (2012): „Мистични сусрет са прошлим временом и будућим веком. Разговор са Драгишом Бојовићем“, у: Летопис Матице српске, год. 188, октобар–новембар, књ. 490, св. 4–5, 789–797.

Ристић, Весна (2006): *Исихазам у Србији*, Ниш: Центар за црквене студије.

Ристић Горгиев, Слађана (2007): *Логос и бесмртност*, Ниш: Центар за црквене студије.

Ристић, Весна, Бојовић, Снежана, Арсић, Ирена (2008): *Библиографија Владете Јеротића*, Београд: Ars Libri; Ниш: Центар за црквене студије; Земун: Невен.

Рочкомановић, Ана (2003): „О божанственој светлости и духовној наслади. *Молитве Светога Саве*, приредио Драгиша Бојовић, Ниш, 2002, 102 стр.“, у: *Слава*, Часопис за књижевност и културу, година II, бр. 2, Ниш, 155–160.

Рочкомановић, Ана (2009): „Српско средњовековно наслеђе – извор за историју (Драгиша Бојовић, *Развијање свитка. Прилози из историје*, Ars Libri / Центар за црквене студије, Београд / Ниш, 2009, 173 стр.)“, у: *Philologia mediana : годишњак за српску и компаративну књижевност*, год. 1, бр. 1, Филозофски факултет, Ниш, 262–265.

Хаџи Танчић, Саша (2011): „Песнички свет српског средњовековља (Драгиша Бојовић, *Трпеза Премудрости*, Рашка школа, Центар за Црквене студије, Београд – Ниш, 2009)“, у: *Philologia mediana : годишњак за српску и компаративну књижевност*, год. III, бр. 3 (2011), Филозофски факултет, Ниш, 555–560.

Црногорац, Весна, Бојовић Снежана (2009): *Библиографија Центра за црквене студије*, Ниш: Центар за црквене студије.

**A CONTRIBUTION TO THE SERBIAN
AND THE EUROPEAN MEDIEVAL STUDIES
(THE EDITORIAL AND SCIENTIFIC ACTIVITY OF THE CENTER FOR
CHURCH STUDIES, ON THE 15th ANNIVERSARY)**

The article describes the activity of the Center for Church Studies and points to the significance it presented in the last 15 years in the scientific and cultural life of Nish, as well as its results in the international scientific community. First of all, the focus was on the editorial and scientific activity of the Center. It organized and co-organized nine symposia and printed the collections of the articles presented there. The Center edits annually the periodical *Church Studies*, the best periodical of its kind in Serbia and one of the most influential ones worldwide. The Center's various activities are significant contribution to the Serbian and European Medieval Studies, as well as to the editorial activities in the country. More than 40 books, printed by the Center, are witnessing to this statement.

плѣть въ ѿрочѣннѣ. унѣтотѣ
ѡтѣстоушенѣ бѣжѣи ѡбѣрага :
ннѣ глѣ. н. салмоглѣ на :

Прѣще себѣ рѣи плѣть сеи н.
пѣтѣннѣ сеахѣоно. рѣрѣрѣ
шнѣ въ сеахѣоноуѣ безѣаконнѣ.
рѣрѣрѣрѣрѣрѣрѣрѣрѣрѣ
пѣтѣннѣхѣ прѣннѣ сеахѣононѣ
ннѣ безѣаконнѣ рѣрѣрѣрѣрѣ
дѣднѣ аѣуѣуѣннѣхѣрѣрѣ.
ннѣ сеи ннѣ рѣннѣ въ дѣлѣ въ дѣлѣ
дѣ прѣннѣ сеахѣоноуѣ ннѣмѣтѣ
глѣ. ннѣннѣ. бѣ. глѣ. н :

Унѣтѣ дѣ сеахѣоноуѣ рѣн. бѣ въ шѣ
наго мѣтѣ ннѣ ннѣ пѣтѣннѣ ннѣмѣтѣ :
прѣ. бѣрѣ. глѣ. рѣ. нѣ ѡвѣрѣннѣ
цѣтѣоноуѣ ѡтѣрѣоноуѣ рѣннѣ
пѣтѣннѣтѣоноуѣ бѣ прѣннѣтѣлѣ :
пѣрѣоноуѣ. (тѣрѣ. въ тѣоноуѣ глѣ. н.
салмоглѣано. рѣннѣ пѣдѣи :
Прѣдѣтѣ ѡуѣннѣннѣ себѣ рѣи
мѣлѣтѣннѣ ннѣ ннѣ сеахѣоноуѣ
ннѣннѣннѣ. нѣтѣрѣтѣоноуѣ сеи
ѡвѣоноуѣ ннѣннѣ сеахѣоноуѣ глѣ

V

